

Digitális bennszülöttek a múzeumban

SAR 453

Vázlat:

Bevezetés	3
I. Korosztály bemutatása	
I.1. A serdülőkorosztály általános jellemzői.....	4
I.2. A Z generáció sajátosságai.....	6
I.3. A Z generáció szabadidős szokásai	8
II. Múzeumok társadalmi szerepe	
II.1. A múzeumok és az iskolák.....	9
II.2. Múzeumpedagógia kamaszoknak.....	11
III. A múzeumok megítélése a jelenlegi 14-18 évesek szemszögéből	
III.1. Kutatási módszer	14
III.2. A kutatási eredmény.....	16
III.3. Értékelés.....	20
III.4. Pozitív példák.....	21
IV. Összegzés, kitekintés.....	23
Köszönetnyilvánítás	24
Irodalomjegyzék.....	25
Mellékletek.....	27

Bevezetés

A *digitális bennszülött*¹ rendkívül kifejező és izgalmas fogalmát először Marc Prensky amerikai szociológus használta 2001-ben megjelent cikkében. A szerző szerint a mai tizenévesek beleszülettek az információs társadalomba, így alapvetően változott meg a viszonyuk az információhoz, a technológiai eszközökhöz, és ezzel együtt az egész világhoz.

Velük szemben állnak a digitális bevándorlók, akik csak beletanulnak ebbe a világba. Ha nem is lehet ilyen egyértelműen kettéosztani – különösen nem kor szerint – a népességet, hiszen önmagában az életkor nem determinálja a digitális tudást, a technológia szeretetét vagy elutasítását, a kommunikációt, azt el kell ismernünk, a mai gyerekekhez már másképp kell szólnunk.

Ez önmagában érdekes és nehéz feladat, hát még, ha egy olyan klasszikus közeggel való viszonyukat tekintjük, mint a múzeumok világa. Úgy gondolom az, hogy ezt az újdonsült problémát, ami a generáció sajátosságaiból fakad felismerik-e és ha igen, akkor hogyan a múzeumok, sorsdöntő lehet a jövőjük szempontjából. Hiszen ne feledjük el, ezekből a fiatalokból pár éven belül fizetőképes látogató válik.

A hazai múzeumpedagógia serdülőkkel kapcsolatos feladatai tehát nagyobbak, mint valaha, hiszen nemcsak az életkorból fakadó nehézségekkel, hanem ezzel a kor diktálta kihívással is meg kell birkóznia.

TDK dolgozatomban éppen ezért választottam a Tari Annamária által egyszerűen csak Z generációnak nevezett korosztály múzeumlátogatási szokásainak vizsgálatát.

¹ Marc Prensky (2001): Digital natives, digital immigrants Part 1-2.

I. A korosztály bemutatása

Nem tisztem e dolgozatban a személyiségfejlődést vagy személyiség lélektant teljességében bemutatnom, de mivel fontos tényező ennek az életszakasznak a pszichés sajátossága, indokoltnak tartom az elején kellő alaposággal bemutatni jellemzőit.

Ez az időszak egy átmeneti fejlődési szakasz a gyermekkor és a felnőttkor között, amikor kialakul az identitás. Hatalmas szélsőségek és ellentmondások jellemzik a kamaszkort, amit a rohamosan változó világ, az internet - és a vele együtt járó félelmetes mennyiségű és ellenőrizhetetlen információ - féktelen térhódítása tesz komplikáltabbá.

A serdülőkor nehézségei és az ezzel járó kihívások mellett az úgynevezett Z generáció sajátosságait is szeretném bemutatni, hiszen a dolgozatomban az ő múzeumlátogatási szokásait vizsgálom.

I.1 A serdülő korosztály általános jellemzői

Vekerdy Tamás² a második születés korszakának nevezi a serdülőkort, amikor a gyermek kiszakad, hozzáteszem jó esetben, a család meghitt érzelmi burkából. A legszembetűnőbb változás talán ebben az életszakaszban figyelhető meg egy ember életében, mind biológiai, mind lélektani szempontból. Ez az átalakulás hatalmas terhet jelent mentálisan és fizikálisan egyaránt. Ennek megfelelően a kamaszok egyik legjellemzőbb tulajdonsága a szélsőségesség. Anna Freud, Sigmund Freud lánya azt mondta: „Amíg változik a kamasz a szélsőségek között, addig nincs baj. Akkor van probléma, ha megreked valamelyik szélső állapotban.” A szélsőséges viselkedés mellett az egyik leggyakoribb kritika, de legalábbis megállapítás kamaszokkal a szemben a lustaság. Vekerdy ezt a lustaságot két szempont szerint vizsgálja. Egyfelől élettani oka van, a hipotalamusz működésének köszönhetően elkezdődik a nemi és növekedési hormon termelődése, kialakulnak az elsődleges és másodlagos nemi jellegek. Ez igen fáradékonnyá teheti őket, jellemző, hogy igénylik a délutáni alvást. A másik ok a merengés, ami segítséget nyújt az információk, belső feszültségek és fantáziák feldolgozásában.

Az állandó fáradtság ellenére kamaszkorban korábban ismeretlen, hatalmas energiák is ébredhetnek a fiatalban. Ez az energia riasztó is lehet.

² Vekerdy T. (1999): Kamaszkor körül.

Egészséges kifejeződéséhez biztonságos és megfelelő utakra van szüksége. Sokat segíthet ebben a sport, az izgalmas szellemi és fizikai teljesítmények.³

A kamasz ebben az időszakban próbálja megtalálni önmagát, kialakítani saját identitását. Erik Erikson pszichoszociális elméletében⁴ tér ki erre. Ennek értelmében minden életkorhoz köthető egy jellemző krízis, amit vagy megold az egyén vagy nem. Ha a megfelelő fejlődési szakaszon átmertünk, a következő fejlődési szakaszba léphetünk. Erikson 8 krízishelyzetet állapított meg, ezeknek 8 fejlődési szakasz felel meg. A serdülő életszakaszban a gyermek megpróbálja felfedezni saját értékeit, pozitív vonásait, keresi a helyét a világban. Kiválaszt egy pár társadalmi szerepet, amit elfogadhatónak tart és ezt gyakorolja. Akkor van baj, ha egyetlen szerepet sem talál, nem találja a helyét, vagy ha az énképének összetevői között nem talál egyezést.

A sokfajta énképből nehéz összerakni a személyes identitást, ezt könnyebb kialakítani egy társas csoport részeként. A csoport emellett lehetőséget kínál egyrészt a serdülőkor közös megélésére, valamint a saját értékek, tulajdonságok felfedezésére. A társas kapcsolatokban először az azonos neműek barátsága, majd az azonos neműek csoportosulása, azaz klikkesedése figyelhető meg. Később ezek heteroszexuális csoportokká alakulnak, ekkor kezdődik az úgynevezett bandázás korszaka.

Csoportban könnyebb lázadni, rossznak lenni. A csoport vezetője átveszi a felelősséget. A csoport véd, és ezzel csökkenti a szorongást. A csoportnak saját szabályai vannak, ezzel gyakorolják a társadalmi rendben való.⁵ Ugyanakkor ne feledjük, esetlegesen egy csoportban hamarabb összezavarodhatnak a fiatalok abban a tekintetben, hogy kik ők, és mit akarnak az életben.

A kamaszoknál - akárcsak, egyéb korosztályoknál - figyelembe kell venni az életkori sajátosságait, ha meg akarjuk szólítani őket. Csak abban teljesítenek jól, ami iránt érdeklődnek, amihez kedvük van, valamint amit a barátaikkal csinálhatnak. Szeretnek vitázni, közben pedig keresik saját magukat, ezért ha fel akarjuk kelteni valamivel az érdeklődésüket, vitatható szituációk, kérdésfelvetések, ellentmondások kellenek.

Mivel a tanulásban a koncentráció nehézséget jelent, viszont a tudásvágya, érdeklődése tágul a fiatalnak, a múzeumok megfelelő közeget jelenthetnek a serdülőknek. Szerencsés, ha közösségi szintértéként is funkcionálnak a hagyományos „szolgáltatások” mellett. Így, elsősorban nem is az iskolai tanulásban, sokkal inkább a serdülők ismereteinek, érdeklődésének kibővítésében jelenthetnek segítséget. Érdemes megpróbálni, hiszen ez a korosztály igényelne

^{3,5} Kulcsár Éva (2005): A serdülőkori fejlődés pszichológiai jellemzői.

⁴ Erik Erikson (1988): Erikson elmélete a pszichoszociális fejlődésről.

egy olyan közösségi helyet, ahol - iskolai miliőn kívül - együtt bővíthetik a világról addig szerzett tudásukat.

Fontosnak tartom kiemelni még egyszer, hogy a kamaszokra jellemző állandó fáradtság és nemtörődömség mellett a jól motivált kamasz érdeklődése és tudásvágya eddig soha nem látott mértéket ölthet!

A motiváció tehát elengedhetetlen, de mégis mivel alakítható ki? Mi kelti fel, és ami még fontosabb, mi tartja fent az érdeklődésüket? A jó programok? Esetleg ennél felszínesebb dolgok, például elég egy figyelemfelkeltő dizájn? Feltűnő, divatos, külsőségek?

I.2. A Z generáció sajátosságai

Időről időre változik a minket körülvevő világ. Ennek megfelelően más-más hatások érnek minket, így minden generációnak újabb és újabb kihívásokkal kell szembenéznie.

Szvetelszky Zsuzsanna⁶ szerint nem a kamaszok változnak, hanem a világ, a fejlődő személyiséget körülvevő verbális és vizuális környezet. Gyorsabb, színeesebb, hangosabb, élénkebb. Összességében intenzívebb és változékonyabb az érzékelt környezet, ahonnan a percepciónk élményeket merít.

David Le Breton⁷ szerint az utóbbi két évtized számtalan társadalmi és kulturális változást hozott, megfosztotta a serdülőkort a látszólag egyértelmű jelentésétől, és kitágította a határait.

Ez változást hozott az eddig megszokott életszakaszbeli sajátosságok tekintetében is. Már beszéltünk a kamaszoknál a csoport, a kortársak szerepének fontosságáról. Ez az internet és telefon elterjedésével változott, a Z generáció tagjai, ezeknek hála, mindig kapcsolatban vannak, ők az úgynevezett „*digitális őslakók*” (*digital natives*). Ez sokszor kontrollálhatatlan a felnőttek számára.

Megjelentek a közösségi oldalak, amelyek a kapcsolattartás új formáját honosították meg a társadalom és egyben a kamaszok körében. Ez komoly függőséget okozhat, minél nagyobb a közönség, annál erősebb a kényszer arra nézve, hogy közöljünk valamit, ebből fakadóan megjelenik a szorongás egy új formája.

„Többen beszéltek idegességről egy közösségi oldal elhagyásakor, féltek, hogy lemaradnak valamilyen társas szempontból lényeges információról. A felmérés szerint további feszültségeket okozott a nem szívesen látott ismerősök kezelése, az a nyomás, hogy ötletesnek

⁶ Szvetelszky Zsuzsanna (2008): A kortárs kamasz.

⁷ David Le Breton (2010): A serdülők világa.

és szórakoztatónak kell lenni a felületeken, és annak kitalálása, hogy az ismerősök különféle típusaihoz milyen viselkedésmód a megfelelő”.⁸

A személyiségfejlődésüket erősen deformálja az „onlájnosodás”; koraérettebbek, nárcisztikusabbak, gyakorlatilag korlátlan a véleménynyilvánítási szabadságuk az internet segítségével. Míg régebben az identitásukat a külső megjelenésükkel fejezték ki, most az online kapcsolatok világában való megjelenítés is legalább ennyire fontos. Kirakják magukat a netre, és ennek talán még nagyobb figyelmet szentelnek, mint a személyes megjelenésüknek. A virtuális énjük legalább annyira él, mint a valódi. Az internetnek köszönhetően a csoport, a közösség is más értelmezést nyert.

A mai fiatalokra nemcsak jóval több, de jóval másabb információ is zúdul. A Z generáció már egy technológia-alapú társadalomba született bele, azok az eszközök, amik akár 15 évvel ezelőtt még különlegességnek számítottak (pl. laptop), vagy nem is léteztek, ma már a mindennapjaik szerves részét képezik. A televízió és főképp az internet soha nem látott kozmopolita nemzedéket szült meg, azonban, hogy ezt a gyermeket fel tudja-e nevelni, és főképp hogyan, az már kérdéses. Ehhez a generációhoz már másképp kell szólni, ahogy Tari Annamária fogalmaz az idézett könyvében: „A gyermekek megszűnnek gyermeknek lenni, marketing és szabadidő beruházások céltáblái lesznek”.

A Z generáció tagjai jócskán a korukat meghaladva képesek kommunikálni, hiszen a korábbi nemzedékekhez képest jóval több felületen találkozhatnak „felnőtt beszéddel”, illetve olyan témákkal, amelyek adott esetben globális társadalmi, környezeti vagy politikai problémákat vetnek fel. Ez a fajta érettség tovább mélyíti a generációs különbségeket.

Az előbbi fejezetben már volt arról szó, hogy ez az életkor milyen információéhséggel és tudásvágygal ruházza fel az amúgy is információalapú társadalom gyermekét, azonban nem mindegy, ezeket az információkat honnan kapja az ember. Komoly probléma, hogy az értelmi fejlődés mellett az érzelmi fejlődés háttérbe szorul.

Andrew Fuller⁹ gyermekpszichológus szerint a gyerekek nagyon fiatalon kis fogyasztókká válnak. A kamaszokat körülvevő világ tehát soha nem látott gyorsasággal változik, amivel a múzeumoknak és szerepüknek is lépést kell tartani.

I.3. A Z generáció szabadidős szokásai

Az új évezred hajnalán született gyermekek életében bekövetkezett generális változásokra az előbbi alfejezetben tértem ki. Ezek determinálják a kamaszok szabadidős és szórakozási

⁸ Tari Annamária (2011): A Z generáció.

⁹ Andrew Fuller (2009): Nehezen kezelhető gyerekek.

szokásainak változását. Az világos, hogy erre a korosztályra jellemző a digitális technológia legintenzívebb hatása, de hogy mégis mekkora ez a befolyás, azt jól érzékelteti az alábbi idézet Tari Annamária Z generáció című könyvéből: „Az átlagos Z generációs fiú/lány mire 21 éves lesz: 10,000 órát töltött videó játékokkal, 20,000 e-mailt írt, 20,000 órát tévézett, 10,000 órát telefonált és kevesebb, mint 5,000 órát töltött olvasással”.¹⁰ A technika átszövi a kommunikációs, társasági, szórakozási, és ismeretszerzési szokásaikat. A gyerekek hozzászoknak, sőt igénylik az információ gyors áramlását. A folyamatos internet-használat arra tanítja őket, hogy egyből megkapják a választ a kérdéseikre. Ez növelheti az azonnaliság vágyát, nehezen tudják elfogadni a késleltetett válaszokat. A másik fontos változás, ami megfigyelhető a mai 8-18 közötti gyerekeknél: az ún. multitasking működés, azaz: a szimultán médiahasználat: számítógép, internet, videó játékok, zene, telefon és nyomtatott média. A fiatalabbak (6-14 évesek) 6 órába sűrítene 8.5 órányi média használatot. Többek között az internetnek köszönhetően rengeteg inger éri őket egyszerre. Emiatt csak nagyon kis ideig tudnak figyelni és hamar unatkozni kezdenek. Ezt a fajta ütemváltást szerintem fontos figyelembe venni a múzeumoknak, mikor a kamaszokat is megszólító kommunikációról gondolkodnak. Érdeemes a rövidségre, egyszerűségre, szimbólumokra fókuszálni, hiszen ők is így kommunikálnak egymással. Nem kell feladni a múzeumnak a kultúra egyfajta nagykövetének szerepét, de fontosnak tartom, hogy próbálják meg levetkőzni a merevséget, keressenek új kommunikációs és interpretációs formákat, lépjenek ki az eddigi bemutatási keretek közül. Legfőképp azért, mert ha ez a generáció felnő, ez a fajta igényük valószínűleg akkor sem változik. Nem telt el még annyi idő, hogy jól megalapozott tapasztalatok álljanak rendelkezésünkre azzal kapcsolatban, milyen hatása lehet az ilyen intenzív médiahasználatnak a tanulási szokásokra és képességekre, a társas kapcsolatokra, a kreatív jellegű munkavégzésre (legyen ez akár valamilyen hobbi vagy iskolai feladat), vagy összességében a minket körülvevő világra.

¹⁰ http://www.tpf.hu/document.php?doc_name=LLP/netgeneracio_konf_2012/Tari_Annamaria.pdf

II. A múzeumok társadalmi szerepe

A múzeumok már évtizedekkel ezelőtt felismerték, hogy a hagyományos szerepeken túl (gyűjtés, őrzés, kutatás, feldolgozás) más tevékenységekkel is bővíteniük kell repertoárjukat. A Nemzetközi Múzeumi Tanács (International Council of Museum – ICOM) 1974-i évi konferenciáján már hangsúlyozta a múzeum szolgáltató és nevelő szerepét. Magyarországon az 1970-es évek elején indultak a múzeumokban a gyermek- és ifjúsági korosztály számára programok, valamint elkezdődött a foglalkozások különböző formáinak, típusainak, módszereinek kidolgozása.¹¹ Mivel a múzeumpedagógia főként az iskolás korosztálynak szól, annak minősége és mennyisége komoly befolyással lehet az általam vizsgált korosztályra.

A múzeumpedagógia korszerűsítésére – mind infrastrukturálisan, mind szellemiségben – folyamatosan szükség van. Ennek felismerésére indult 2008-2013 között a "Múzeumok Mindenkinek" Program a múzeumok oktatási és képzési szerepének erősítése céljából.¹² E program keretében készült egy hatalmas, hiánypótló felmérés, melynek a kutatási eredményeire támaszkodhattam az alábbi fejezet megírása során.¹³

II.1 A múzeumok és iskolák

Ahhoz, hogy felmérjük a 14-18 éves korosztály múzeumlátogatási potenciálját, először nézzünk meg néhány fontos statisztikai adatot. A KSH¹⁴ adataiból kiderül, az elmúlt években a múzeumok látogatottsága a kiállítások számának növekedésétől függetlenül csökkent, azaz a múzeumok látogatottságának növelésében kulcsszerepet kaphat a múzeumpedagógia. Bár szükségességét senki sem vitatja, mégis tény, hogy a már említett kutatás alapján a megkérdezett 240 múzeumból mindössze 180 intézményben van rendszeres múzeumpedagógiai program, negyedében csak esetenként, még 35 múzeumban egyáltalán nem várják az odatévedő iskolásokat programokkal.

Az első ábrán a körök nagyságával és egymáshoz viszonyított relatív arányával láttatom, hogy a múzeumok látogatottságuk növelésének érdekében főleg az oktatási segédanyagok számának növelését, új programokat és új célcsoportok megszólítását tervezik.

¹¹Pálffy Katalin (szerk.) (2009): Itt szabad az eget zöldre festeni! Vallomások a honi múzeumi közművelődés kezdetéről és közelmúltjáról.

¹² <http://www.mokk.muzeumokmindenkinek.hu/rolunk/index.php>

¹³ Káldy Mária- Kárpáti Andrea- Szirmai Linda Anna (2010): Helyzetképek és perspektívák. Múzeumpedagógia Magyarországon 2008-2009.

¹⁴ http://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_eves/i_zkk002.html

**1. ábra. A múzeumok véleménye saját
fejlődési lehetőségeikről**

Forrás: Múzeumpedagógia
Magyarországon 2008-2009

Igen nagy a különbség az egyes múzeumok különböző program kínálatának minősége között. Sajnálatosan a múzeumok alig kevesebb, mint fele nem kíváncsi a tanárok véleményére, és nem is tesz lépéseket, hogy ezt megismerje (1.melléklet).

Amikor számba kell venni, miért nincs több, a 14 éven felüli fiataloknak szóló program, meglepően kevesen hiszik azt, hogy a támogatás az oka. A többség tudja: a szemlélet és a képzettség a legfőbb gát.¹⁵

Az új Nemzeti Alaptanterv megoldást kínálhat erre. Kérdéses, mennyire látjuk a tantervbe iktatott szándékot a középiskolai oktatásban? Az új, 2012-es NAT-ban is kitérnek a kerettantervek megalkotására és a tanórai foglalkozások iskolai megszervezésére. Utóbbi szerint a tanórai foglalkozások megszervezhetők a hagyományos, tantermi formáktól eltérő módon, így különösen projektoktatás, erdei iskola, illetve múzeumi, könyvtári, művészeti előadáshoz vagy kiállításhoz kapcsolódó foglalkozás formájában is, ha biztosított az előírt tananyag átadása, a követelmények teljesítése, a tanítási órák ingyenessége, a tanulói terhelés korlátozására vonatkozó rendelkezések megtartása.

Ahhoz, hogy ez a gyakorlatban is a múzeumpedagógia és az oktatás szorosabb összefonódását eredményezze – így növelve a látogatottságot – szükség lesz a pedagógusokkal való szorosabb együttműködésre.

II.2. Múzeumpedagógia kamaszoknak

Mivel a múzeumpedagógia foglalkozások jelentős része 3-14 éveseknek szól, kiaknázandó lehetőséget jelent a dolgozat tárgyát jelentő 14-18 éves korosztály. A legtöbb múzeumi szakember egybeeső véleménye a kamaszok foglalkoztatásának fontossága, hiszen pár év múlva ők jelentik - vagy nem jelentik - a múzeumlátogató felnőtt közönség egyre növekvő rétegét. A második ábrából kiderül, hogy a múzeumok hogyan igyekeznek a kamaszokat a múzeum falai közé csalogatni.

¹⁵ Káldy Mária- Kárpáti Andrea- Szirmai Linda Anna (2010): Helyzetképek és perspektívák. Múzeumpedagógia Magyarországon 2008-2009.

2. ábra. Az intézmények által kínált programok a 14-18 éves korosztály számára

Forrás: Múzeumpedagógia Magyarországon 2008-2009

A második ábrán az előbbihez hasonlóan a körök méretének egymáshoz viszonyított aránya tükrözi, hogy a 14-18 éves korosztály számára kínált programok döntő része (91, 8%) kimerül a tárlatvezetésben. Az egyéb, a kamaszokat sokkal inkább lekötő interaktív foglalkozások száma (pl. manuális program, múzeumi foglalkozás 30%, múzeumi tanösvény 4,9%) jóval kevesebb (2. melléklet).

A múzeumpedagógiai foglalkozások során leginkább a 3-14 éves korosztálynak kínálnak programokat. Pedig a múzeumpedagógia döntően befolyásolja a közönség összetételét. „Az új célcsoportok meghódítására újfajta kiállítási módszerek kellenek.”¹⁶ Ezzel a kijelentéssel nemcsak egyetértek, de kiegészíteném azzal, hogy nemcsak az életkori sajátosságokat kell figyelembe venni, ha a 14-18 éves korosztályt kívánjuk megszólítani, hanem a 21. század sajátosságait is. Ahogy a második fejezetben kifejtettem, ezek a kamaszok, már az úgynevezett Z generáció tagjai, ami azt jelenti, hogy a korosztálynak szóló kiállítások és múzeumpedagógiai foglalkozások tervezésénél a múzeumi embereknek újabb kihívásokkal kell szembe néznie.

Bár a kamasz korosztály múzeumba csábításához és múzeumot szerető, támogató felnőtté neveléséhez, úgy gondolom, nem a múzeumpedagógia az egyetlen út, azonban a felmérések és saját véleményem alapján ez lehet az a szektor, ahol a legkevesebb anyagi ráfordítással a leghamarabb lehetne további lehetőségeket kiaknázni. Adott esetben egy infrastrukturális fejlesztés, vagy közösségi terek kialakítása nagyobb anyagi és időbeli terhet jelentene a múzeum részéről. Az elmúlt egy-két évben egyre több múzeum ismerte ezt fel, és próbálja megszólítani a kamaszokat is.¹⁷

¹⁶ Káldy M.-Kárpáti A.-Szirmai A., (2010): Helyzetképek és perspektívák. Múzeumpedagógia Magyarországon 2008-2009.

¹⁷ A tavalyi év öt nívódíjas múzeuma közül kettő, a Kőrösi Csoma Sándor Kőbányai Kulturális Központ és a Pannonhalmi Főapátság kezdeményezései is megszólítják a középiskolás korosztályt is.
http://www.magyarmuzeumok.hu/tema/347_a_muzeumpedagogiai_evad_legjobbjai

III. A múzeumok megítélése a jelenlegi 14-18 évesek szemszögéből

III.1. Kutatásmódszertan

„Érvényes a mérés, ha azt mérjük, amit mérni akartunk.” E. Babbie

Dolgozatom egyik sarkalatos pontját jelentette az önálló kutatási rész. Ennek célja felmérni a 14-18 éves korosztály általános viszonyulását a múzeumokhoz, a múzeumba járáshoz. A kérdőív elkészítésénél az volt a fő szempont, hogy a legalapvetőbb, átfogó kérdésekre választ kapjak, ezért a kérdőíves felmérés, vagy más néven a *survey*-módszer mellett döntöttem. A *survey*-kutatás a kvantitatív kutatás legelterjedtebb formája, a megkérdezetteknek előre meghatározott kérdéseket tesznek fel. A kutatás lebonyolítása többféle módon történhet: kérdezőbiztosok segítségével, levélben, telefonon vagy elektronikus formában. A feltett kérdések nyitottak vagy zártak aszerint, hogy a válaszlehetőségek előre adottak-e. Ha jól megfogalmazott kérdések állnak rendelkezésünkre, amikre költséghatékonyan szeretnénk azonnal kiértékelhető válaszokat kapni, igen jó módszer a *survey*-kutatás.

A kutatás módszerének az adatgyűjtés online kérdőíves módszerét választottam, amihez a *surveymonkey*¹⁸ programot használtam. Az online kérdőívezés mellett szólt többek között, hogy gyors, gazdaságos, környezettudatos, illetve a korosztálynak sajátosságából fakadóan nagyobb a hajlandósága mindenféle online foglalatosságra. A papíralapú verzió egyik buktatója lehet az alacsony visszaérkezési arány. Az online kérdőívénél a visszaküldési arány sokkal nagyobb, hiszen jóval kevesebb gondtal jár akár a visszaküldése, akár a kitöltése.

Az internet alapú kitöltés előnye, hogy szinte azonnal egy használható adatbázisunk van, amivel rengeteg időt és az adatrögzítés költségeit is megspórolhatjuk. A megoldás hátránya, hogy a válaszadók azonosítása csak körülményesen oldható meg, illetve nem minden célcsoport esetében biztosított a korlátlan internethasználat.¹⁹

Ez utóbbi a Z generáció esetében tapasztalatom szerint elhanyagolható.

A mintavételezésnél az úgynevezett *hólabda-mintavételezéssel* dolgoztam. Ez olyan módszer, amellyel növekvő megfigyelési mintára tehetünk szert. Megkérjük a megfigyelt esemény egyik résztvevőjét, hogy ajánljon másokat, akiket megkérdezhetünk, majd ezek mindegyikét szintén megkérjük erre.²⁰ Emellett szólt az is, hogy véleményem szerint a válaszadó sokkal motiváltabb a kitöltésre, ha egy ismerősének tesz ezzel szívességet.

¹⁸ <http://www.surveymonkey.com/>

¹⁹ Falus Iván-Ollé János (2008): Az empirikus kutatások gyakorlata. Adatfeldolgozás és statisztikai elemzés.

²⁰ Babbie, Earl (1996): A társadalomkutatás gyakorlata.

Ugyanakkor negatívumként elmondható, hogy a mintavételezés e típusa jelentősen torzít, hiszen nem egy teljes spektrumról, hanem egy hasonlóan gondolkozó ismerősi körből kerülnek ki a válaszok (ismerősöket hasonló értékrend alapján választunk). Ez a tény torzíthatja az eredményeket. Ennek kiküszöbölésére igyekeztem a kutatás során minél több (szám szerint 5 darab) hólabdát elindítani különböző környezetben. 2-3 napos eltéréssel indítottam útnak a hólabdákat egy vidéki kisvárosban, Budapesten és kis községben egyaránt.

Egy survey megtervezése nem egyszerű feladat, számos buktatót rejt magában; ezek a kérdőívek összeállításához, és a kérdőívek felvételének módjához kapcsolódnak.

Az első négy kérdés, úgynevezett háttér-kérdés (háttérváltozóknak, vagy kemény változóknak is hívják őket): ezek a kérdezett nemére, életkorára, oktatási helyzetére, településtípusára stb. kérdeznek rá. Ezek azok a kérdések, amelyekkel rendszerint összefüggésbe szeretnék hozni a kérdőív válaszait, vagyis ezek a független változók.²¹

Ezután az érdemi kérdések következnek: ezek alkotják a kérdőív magvát, ezek a kérdések formailag nyitott és zárt kérdések is lehetnek. Igyekeztem minél összefüggőbb kérdéseket rakni egymás után, hogy minél inkább illeszkedjenek a kutatás koncepciójába. Fontos volt a kérdéssor összeállításakor, hogy - tekintettel a korosztály terhelhetőségére - minél lényegre törőbb, rövidebb legyen a kérdőív, nehogy a kezdetben meglévő motivációjukat elveszítsem.

A 10 kérdéses kérdőívem döntően zárt, többválasztós kérdésekből áll.

A két kérdéstípusnak egyaránt megvannak az előnyei és a hátrányai is. A nyitott kérdéseknél a lehető legpontosabban megtudjuk a válaszadó véleményét, de utólag ezt elég nehéz feldolgozni és elemezhető formába hozni. A zárt kérdéseknél a kódolás és a feldolgozás igen könnyű és gyors, csak ott elegendő válaszkategóriának kell lenni, hogy az összes lehetséges válaszlehetőségeket felölelje. Emellett a válaszkategóriáknak egymást kizárónak kell lenniük, hogy a kérdezett ne választhasson többet közülük. Van egy harmadik kategória is, a nyitott és zárt kombinációja (3. melléklet).

Ez a későbbiekben szakdolgozatomhoz készülő, több módszerrel készülő kutatás első lépése. A kérdőíves vizsgálat eredményeit később fókuszcsoporthoz beszélgetésekkel, dokumentumelemzésekkel és interjúkkal fogom kiegészíteni.

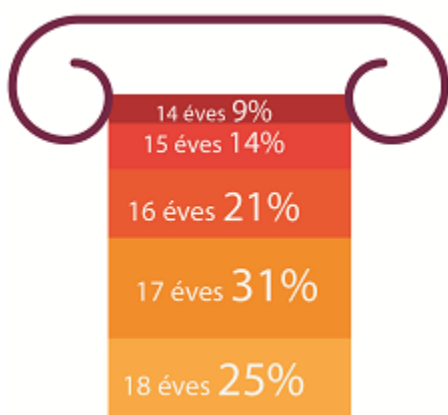
²¹ Falus Iván-Ollé János (2008): Az empirikus kutatások gyakorlata. Adatfeldolgozás és statisztikai elemzés.

III.2. A kutatás eredménye

Az adatgyűjtés 2012. augusztus 3.-tól szeptember 24.-ig tartott, tehát megközelítőleg 50 napon át. Ez idő alatt 117-en töltötték ki a kérdőívet. A kérdések kitöltési aránya 8 kérdés esetében 100%-os. A 9. kérdésre 17-en, a 10. kérdésre 19-en nem adtak választ.

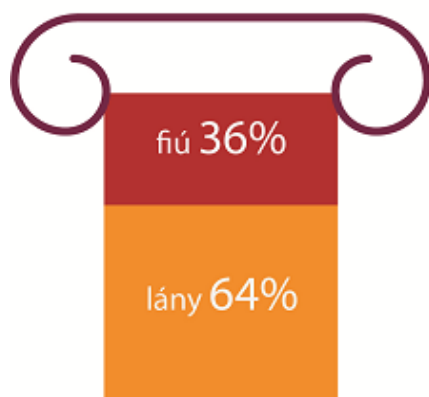
A kutatás eredménye néhol kihozta a hólabda-mintavételezés már említett hátrányait (pl. szinte csak gimnazisták töltötték ki, szakközépiskolások alig, szakmunkás diákok pedig egyáltalán nem). A kérdőívben először a demográfiai kérdésekkel kezdtem, a feldolgozás során is ezt a sorrendet követem.

3. ábra. Hány éves vagy?

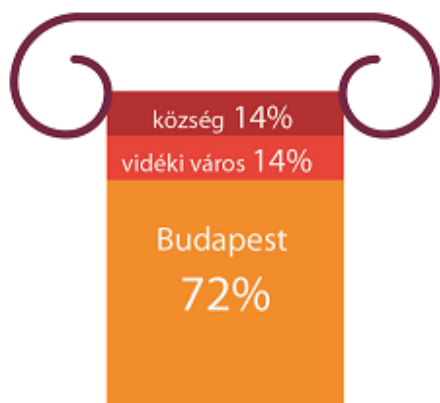

A kitöltők életkori megoszlása kiegyensúlyozottnak mondható, legnagyobb számban 17 (31%) és a 18 évesnek (25%) vallották magukat.

4. ábra. Nemed?

A nemek szerinti megoszlás esetében kb. kétharmada a kitöltőknek nő volt. Itt az arány, ahogy a 4. ábra is mutatja 64% - 36%.

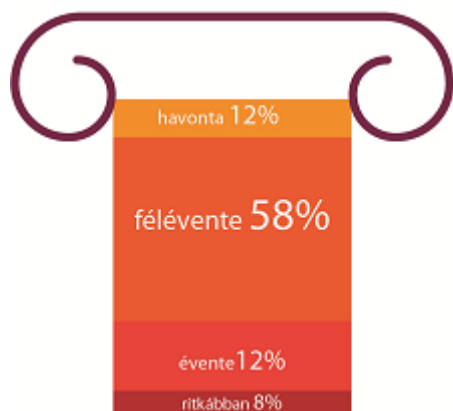
5. ábra. Hol laksz?

Az 5.ábrán a lakóhely szerinti megoszlásnál erős főváros dominancia jellemző (72%). A vidéki városokból és községekből származó kitöltők ugyanúgy 14-14%-ot képviselnek. A megadott opciók között szerepelt a kérdőívben ezeken kívül a megyeszékhely, de innen nem érkezett kitöltés.

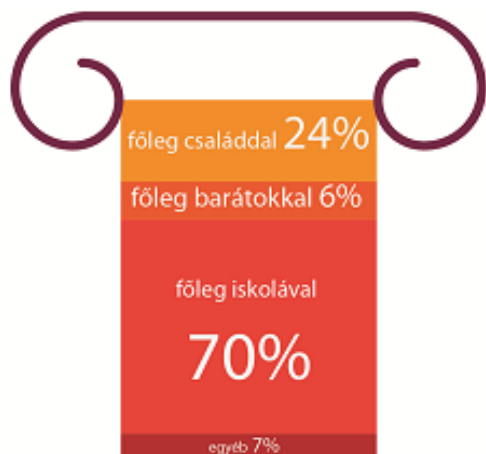
6. ábra. Milyen típusú középiskolába jársz/jártál?

Az egyes válaszok közötti eltérés az iskolák típusai részénél a legnagyobb. Itt igen erős a gimnáziumok dominanciája (96%). Szakközépiskolásnak csak elenyésző, 4 %-a vallotta magát, még szakmunkás diák egyáltalán nem volt a válaszadók között.

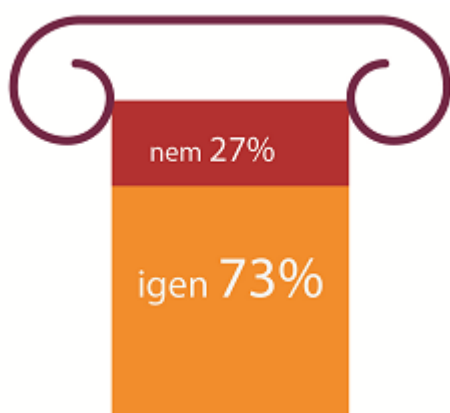
7. ábra. Milyen gyakran jársz múzeumba?

A felmérésből kiderült, hogy az általam megkérdezettek fele körülbelül félévente jár múzeumba. Évente 22% jár, még havonta 12% látogatja a múzeumokat.

8. ábra. Kikkel jársz elsősorban múzeumba?

Az előzetes sejtésemet beigazolta a felmérés, miszerint a 14-18 évesek döntően iskolával (70%) járnak múzeumba. Jóval kevesebben jelölték meg a családdal (24%) és a barátokkal (6%) való múzeumlátogatást. Az utóbbi számának növelése mindenképpen fontos lenne, hiszen ez determinálja a leginkább az önkéntes múzeumlátogatást.

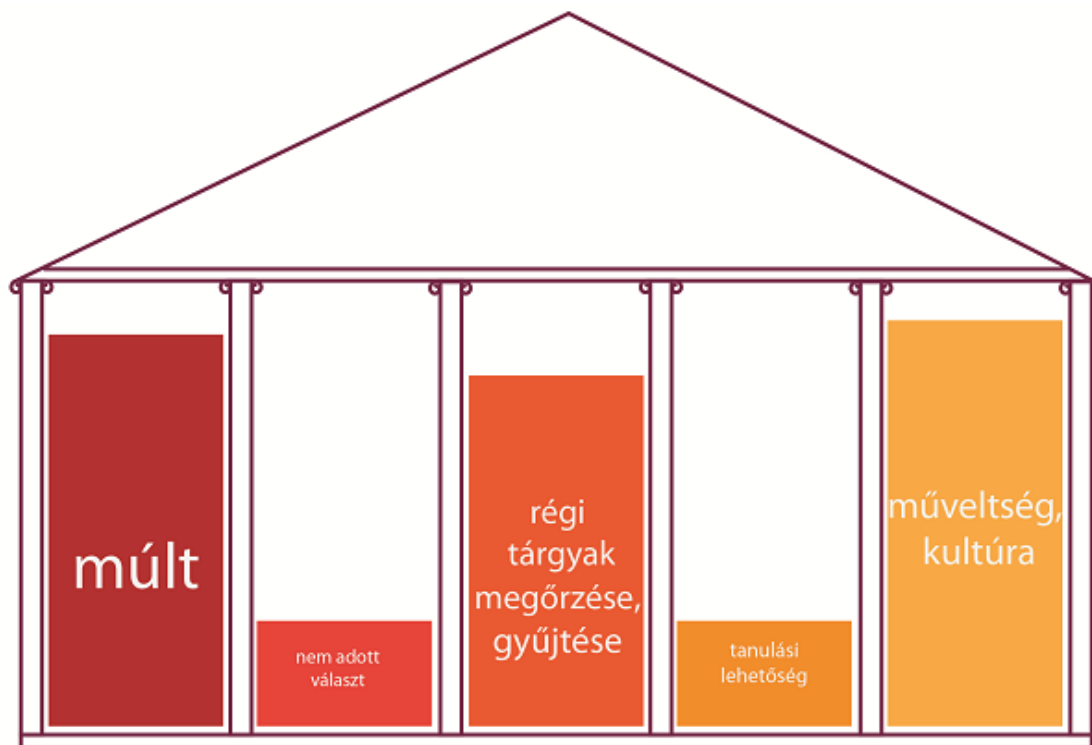
9. ábra. Szeretsz-e múzeumba járni?

Arra a kérdésre, hogy a szeretsz-e múzeumba járni, a válaszadók 73%-a igennel válaszolt. Tehát az affinitás meg lenne bennük, hogy felkeressék az intézményeket.

Miért van szükség múzeumokra?

Arra a kérdésre, hogy miért van szükség múzeumokra, döntően három fő gondolat közé lehet csoportosítani a megadott válaszokat. A kérdésre 17 kitöltő nem adott választ. Ez az eddigiektől eltérően nyitott kérdés volt, tehát a válaszadóknak nem volt semmilyen opció megadva. A legtöbben a múzeumok legitimitását a múlt megőrzésében, a műveltség növelésében és a régi tárgyak megőrzésében, gyűjtésében látták.

Emellett megjelent a válaszok között a múzeumok tanítási funkciója, új információk szerzése. Azonban itt sokszor nehezményezték a válaszadók, hogy nem elég interaktív a múzeum.

10. ábra

A nyitott kérdésekből kiderült, hogy a válaszadók többsége a múzeumok hagyományos funkció mellett igényli a múzeum szerepkörének bővülését. Több válaszban megjelent, hogy jó lenne, ha a múzeum interaktívabb lenne, érdekesebb, mert alapvetően a téma érdekelné őket, csak unalmasan (megjegyzem *s számukra* unalmasan) van prezentálva.

Mik a múzeumok legfőbb hátrányai?

Az utolsó kérdésben arra voltam kíváncsi, a kamaszok milyen hátrányokat vélnek jelentősnek a múzeumoknál.

A kitöltők közül legtöbben a múzeumi belépők árát említik (44%), míg 24%-a szerint a múzeumok legfőbb hátránya az, hogy unalmasak. A harmadik opciót, miszerint, hogy kötelező (hiszen főleg iskolai keretek között látogatják meg), 13% választotta.

Az egyéb kategória válaszadói között – ami majd 20%, érdekes megjegyzéseket találunk. Többen írták (7 alkalommal), hogy nem köti le eléggé a fiatalok figyelmét, kifogásolják, hogy nem elég interaktív, sokszor száraz az információközlés. Megjelenik 3 alkalommal válaszként a körülményes eljutás. A kitöltők közül 5-en azt vallották, hogy nem látnak hátrányt a múzeumokban. 19 kitöltő nem adott választ erre a kérdésre.

III.3. Értékelés

Az online felmérésem eredménye a következőképpen összegezhető:

Mivel a válaszadók döntő többsége gimnáziumba jár, így a kutatási eredményeket is ennek tükrében kell vizsgálni. A válaszadók majdnem 20%-a évente, vagy még ritkábban jut el múzeumba, amit annak tekintetében érzek kevésnek, hogy a kitöltők 72%-a Budapesten, további 14% pedig városban él, főleg ha figyelembe vesszük, hogy 4% kivételével gimnazista tanulókról van szó, ahol a művészeti oktatás, a általános műveltség és kultúra fejlesztése, hangsúlyosabb, mint a szakközépiskolákban, illetve a szakmunkás-képzőkben.²²

A válaszadók alig 6%-a látogatja barátokkal a múzeumokat. Ennek a számnak a növelése mindenképp fontos lenne, hiszen ez determinálja leginkább az önkéntes múzeumlátogatást.

Az általam megkérdezettek 73%-a szeret múzeumba járni. Nyilván ennek több oka lehet (esetleg tanítási óráról való hiányzás), mégis úgy érzem, mindenképpen bizakodásra adhat okot. Hiszen az előző válaszokból kiindulva van egy potenciális réteg, akikben meg lenne a hajlandóság a múzeumok felé, mégis ritkán vagy leginkább kötelezettségből látogatja meg azokat. Felmerülhet bennünk a kérdés, hogy akkor mégis mi lehet a probléma? Erről leginkább az utolsó, múzeumok hátrányairól szóló kérdés válaszai tájékoztatnak. A leggyakoribb válasz az, hogy drágák, utána azonban az következik, hogy unalmasak. Emellett a kifejtős, egyéb kategóriában is többször megjelenik, hogy nem érzik a válaszadók eléggé interaktívna a múzeumokat, száraznak találják az információátadást. Itt fontos visszaemlékeznünk a 2. ábrára.²³ Eszerint a múzeumok többsége a 14-18 éves korosztálynak szánt programkínálata többnyire a tárlatvezetés. Az interaktívabb múzeumpedagógiai foglalkozások száma kevesebb.

Arra a kérdésre, hogy „miért van szükség múzeumokra” a pozitív válaszok között is sokszor megjelent, hogy színesebb foglalkozásokra lenne igényük. Ahogy egy válaszadó fogalmaz: *”például azért, hogy meg tudjuk milyen volt a régi (középkori) élet vagy mondjuk lássunk leleteket az őskorból vagy híres festők, szobrászok műveit láthassuk... Dee azért 1-2 dologgal fel lehetne őket dobni :).”*

Fontosnak érzem a múzeumpedagógiai foglalkozások, illetve a kiállítások készítésénél nemcsak a pedagógusok, de a bevonni kívánt korosztály sokkal szorosabb együttműködését.

²² www.nefmi.gov.hu/letolt/kozokt/kerettanterv_alkalmazasa.rtf

²³ 14.old. Az intézmények által kínált programok a 14-18 éves korosztály számára

III.4. Pozitív példák

Bizakodásra adhat okot, hogy a magyarországi múzeumpedagógia nemcsak felismerte és megfogalmazta²⁴, hogy komoly hiány van a középiskolás korosztálynak szóló múzeumpedagógiai foglalkozások tekintetében, hanem tesz is a változás érdekében.

A tavalyi évhez hasonlóan, az idei év nívódíjasai között²⁵ is több olyan múzeum volt, ami a kamaszoknak szóló programmal büszkélkedhetett.

Örömteli tendencia, hogy a korábbinál többen készítettek felső tagozatos és középiskolás korosztálynak szóló programot. A vizsgált korosztály igényeit egyre inkább figyelembe vevő, kimondottan múzeumi tartalomra épülő, tartalmában és látványában is színvonalas digitális segédanyag is készült.

Megjelenik a hagyományos mellett a legmodernebb multimédiás eszközök egyidejű, egymás melletti és egymást kiegészítő alkalmazása, illetve dicsérendő a bátor témaválasztás, a szellemesség. Az innovatív eszközök és a tartalmi értékeket könnyen befogadhatóvá tévő humorosság emelt ki egy-egy pályázatot az egyébként erős mezőnyből.

Kutatásom szempontjából fontosnak tartom a Magyar Nemzeti Múzeum *A tárgy – egy egész világ* című felső tagozatos és középiskolás korosztálynak tervezett témaheteit. Mindössze két műtárgy köré épültek fel, egy dísznyergen és egy bőrkaftánon keresztül vizsgálták a tulajdonosok életmódját, szokásait, társadalmi kötelezettségeit, így közelítve a török hódoltság korának megismeréséhez. E tárgyak körüljárása, az ismeretek elsajátítása élményekkel teli, egyéni és csoportos munkaformákat is alkalmazó, az iskolai és múzeumi tanulás előnyeit jól ötvöző és hasznosító formában valósult meg.

A programban a diákok a történelmi törzsanyagot a legszemléletesebb múzeumi eszközökkel: korabeli tárgyakkal és az életmód felidézésével indirekt módon, életszerű tapasztalatokon keresztül, a mai tizenévesek világához kötödni képes pedagógiai módszerekkel, tevékenységekkel sajátították el.

A múzeumpedagógusok a legkorszerűbb pedagógiai szemlélettel viszonyultak magához a tanuláshoz: lehetővé tették, hogy ki-ki a saját adottságain, képességein keresztül közelítse meg a témát. A diákok szabadon megtalálhatták saját, egyéni kapcsolódási pontjukat a török

²⁴Káldy M.-Kárpáti A.-Szirmai A., (2010): Helyzetképek és perspektívák. Múzeumpedagógia Magyarországon 2008-2009.

²⁵Idén hetedik alkalommal kisorsított Múzeumpedagógiai Nívódíjat vehetett át a Magyar Nemzeti Múzeum, a Semmelweis Orvostörténeti Múzeum Könyvtár és Levéltár, a Petőfi Irodalmi Múzeum és a Szabadtéri Néprajzi Múzeum képviselője. Elismerő oklevelet kapott a Budapesti Történeti Múzeum – Kiscelli Múzeum, a Ludwig Múzeum, a Vas Megyei Múzeumok Igazgatósága, valamint a Komárom-Esztergom Megyei Múzeumok Igazgatósága (Kuny Domokos Megyei Múzeum).

hódoltság korával. Ezek ismeretében nem csoda, hogy a siker nemcsak a tanárok, hanem a diákok körében is jócskán felülmúlta a várakozásokat.²⁶

A Semmelweis Orvostörténeti Könyvtár és Múzeum olyan múzeumpedagógiai kezdeményezéssel - online oktatójáték csomagjával - nyerte el az idei év egyik múzeumpedagógiai nívódíját, amely a klasszikus óvodás, általános iskolás korosztály mellett a középiskolások számára is ötletes, kedves humorú, játékos és sok ismeretet nyújtó lehetőségeket kínál. E dinamikus weboldalra fejlesztett játékok célja a múzeumi oktatás és az iskolai tanórák összekapcsolása az önálló tanulás ösztönzésével.²⁷

A Petőfi Irodalmi Múzeum *Ki vagyok én? Szerepjáték Petőfivel* címmel beadott pályázata tökéletesnek ígérkezik a kamasz korosztály szempontjából. Kellően provokatív, hiszen lényege, hogy lebontsa a távolságot Petőfi Sándor kora és a jelenkor között, ezáltal segítse a diákokat saját, személyes Petőfi-képük kialakításában.

A program specialitása, hogy a komplex foglalkozásokon a diákok mai modern kommunikációs technikát, stílust, vizuális világot kapcsolhatnak Petőfi életének egy-egy eseményéhez, és ezekkel az eszközökkel közösen építhetnek egy alkalmi kiállítást, amely inspirálja, és egyben szemlélteti is a bennük zajló feldolgozási folyamatokat. A program érdekessége a rendhagyó kiállítás-feldolgozást megvalósító múzeumpedagógiai kiadvány, a „Ki vagyok én? – kalandfüzet” amely szerepjátékot és valódi átélési lehetőséget kínál azzal, hogy kitöltője a költő szerepébe lép.²⁸

²⁶ www.muze.hu/index.php/iskolaknak/egyeb

²⁷ www.elelmiszertar.hu

²⁸ <http://www.pim.hu/object.d3778768-a60b-4e5c-b512-f3e0d60b9e10.ivy>

IV. Összegzés, kitekintés

A dolgozat megírásával az volt az egyértelmű célom, hogy átfogó képet kapjak a hazai 14-18 éves korosztály általános múzeum látogatási szokásairól az életkori és még inkább az információs társadalom sajátosságait is figyelembe véve.

Véleményem szerint mindkét szempont igen fontos, ha meg akarjuk szólítani őket. Ám míg az elmúlt évtizedekben csak az előbbire kellett odafigyelni, úgy gondolom mára már elkerülhetlenné vált az információs társadalom okozta változásokra való reagálás is.

A kutatással többek között azt szerettem volna megtudni, miként vélekedik a középiskolás korosztály a múzeumokról, mit tart a hátrányainak és egyáltalán szeret-e múzeumba járni. Az eredmény elgondolkodtató. Döntő többségük szeret múzeumba járni, ennek ellenére ezt többnyire félévente vagy évente teszi meg és főként iskolával, tehát valószínűleg kötelezően. Ez elindíthat bennünk egy kérdést, hogy vajon miként lehetne rábírnunk őket, hogy önszántukból is múzeumlátogatóvá váljanak?

Véleményem szerint korszerű múzeumpedagógia eszközökkel, az IT társadalom igényeit jobban figyelembevevő technikákkal ezt ki lehetne aknázni. Örömteli tény, hogy az idei Múzeumpedagógia Nívódíjjal kitüntetett múzeumok soraiban is találunk olyanokat szép számmal, akik erre az új kihívásra jól tudnak válaszolni.

A TDK dolgozatomban megkezdett kutatást mindenképpen szeretném folytatni, valamint interjúkkal kiegészíteni a szakdolgozatomban.

Köszönetnyilvánítás

Mindenekelőtt őszinte, hálás köszönettel tartozom a témavezetőmnek, Bárd Editnek, aki szakmai tudásával, hozzáállásával és lelkesedésével ösztönzött munkára. Bármikor készséggel rendelkezésemre állt, személyes konzultációkkal, szakirodalommal, tanácsokkal segítve munkámat.

Köszönettel tartozom Vásárhelyi Tamásnak, aki elindított a múzeumi ismeretterjesztés irányába, a dolgozat elkészítése közben pedig végig segített tanácsaival, időt és figyelmet nem sajnálva rám.

Köszönet illeti Kárpáti Andreát, aki tanszékvezetőként végig szívén viselte a dolgozat alakulásának sorsát.

Köszönöm Bubik Veronikának az infografikai ábrák elkészítésénél nyújtott önzetlen segítségét.

Hálával tartozom azoknak, akik segítették a kutatásom során „hólabdáim” elindítását: Papp Lászlónak, Sztankó Alexandrának, Szoboszlai Dávidnak, Szoboszlai Brigittának, Vajda Veronikának, Zentai Józsefnek, és természetesen mind a 117 kitöltőnek.

Irodalomjegyzék:

- Andrew Fuller (2009): Nehezen kezelhető gyerekek. Scolar Kiadó. 216.o.
- Babbie, Earl (1996): A társadalomkutatás gyakorlata, Balassa Kiadó Bp. pp 175-179,276-301,303-336, 570-577, 704.o.
- David Le Breton (2010): A serdülők világa. Pont Kiadó. 104.o.
- Dr. Vásárhelyi Tamás-Sinkó István (2004): Múzeum az iskolatáskában, Nemzeti Tankönyvkiadó, 148.o.
- Erik Erikson (1988): Erikson elmélete a pszichoszociális fejlődésről In: Személyiségpszichológia, Osiris, Budapest. 288-299.o.
- Falus Iván-Ollé János (2008): Az empirikus kutatások gyakorlata. Adatfeldolgozás és statisztikai elemzés, 41-71.o.
- Káldy Mária- Kárpáti Andrea- Szirmai Linda Anna (2010): Helyzetképek és perspektívák. Múzeumpedagógia Magyarországon 2008-2009. Szabadtéri Néprajzi Múzeum, MOKK . Szentendre. 200.o.
- Kulcsár Éva (2004): A serdülőkori fejlődés pszichológiai jellemzői Trefort Kiadó Bp. 72.o.
- Marc Prensky (2001): Digital natives, digital immigrants Part 1. On the Horizon. MCB University Press, 9 /5.
- Marc Prensky (2001): Digital natives, digital immigrants Part 1. On the Horizon. MCB University Press, 9 /6.
- Múzeum és iskola (2009) : Múzeumok a közoktatás szolgálatában, Kutatási jelentés. MOKK, Szentendre 204.o.
- Szvetelszky Zsuzsanna (2008): A kortárs kamasz. Fordulópont. 2008/3. 10/41.szám: 5-11.o.
- Tari Annamária (2011): Z generáció, Tercium Kiadó Bp. 316.o.
- Vekerdy Tamás (1999): Kamaszkor körül, Holnap Kiadó Kft. Bp. 126-165.o.

Internetes források:

- www.ksh.hu
- www.muzei.hu/index.php/iskolaknak/egyeb
- www.elelmiszertar.hu

- www.pim.hu/object.d3778768-a60b-4e5c-b512-f3e0d60b9e10.ivy
- www.mokk.hu
- www.magyarmuzeumok.hu/tema/347_a_muzeumpedagogiai_evad_legjobbjai
- www.tpf.hu/document.php?doc_name=LLP/netgeneracio_konf_2012/Tari_Annamaria.pdf
- http://hvg.hu/Tudomany/20100630_netgeneracio
- http://www.uisz.hu/archivum/uisz_21_sagvari.pdf

Mellékletek

1.melléklet

A múzeumok véleménye saját fejlődési lehetőségeiről (összes válaszadó 240 fő)		
	igen	%os arány
Oktatási segédanyag	150	63%
Új programok	140	58%
Honlap hasznosítás, kihasználása	138	58%
Célcsoport bővítés	135	56%
Infrastruktúra fejlesztése	135	56%
Együttműködések	130	54%
Oktatási helyszínek kialakítása	120	50%
Új, korszerű, iskolabarát kiállítás rendezése	117	49%
Kommunikáció	108	45%
Saját múzeumi dolgozók képzése	102	43%
Időszaki kiállítások készítése	95	40%
Szakmai fejlődés	88	37%
Közösségi terek létrehozása	88	37%
Új szolgáltatások	85	35%
Pedagógus továbbképzés	66	28%
Kedvezmények	45	19%
Nyitva tartás	45	19%
Együttműködések	11	5%

2.melléklet

Az intézmények által kínált programok a 14-18 éves korosztály számára	
Tárlatvezetés	92%
Múzeumi óra	54%
Tematikus foglalkozás	43%
Tematikus, komplex múzeumi óra	34%
Manuális program, múzeumi foglalkozás	31%
Tematikus nap	18%
Múzeumi tábor	10%
Egyéb	10%
Múzeumi szakkör	6%
Múzeumi tanösvény	5%

A kutatás során használt kérdőív

***1. email cím**

***2. Hány éves vagy?**

- ☐ 14
- ☐ 15
- ☐ 16
- ☐ 17
- ☐ 18

***3. Nemed**

- ☐ Nő
- ☐ Férfi

***4. Hol élsz?**

- ☐ Budapest
- ☐ megyeszékhely
- ☐ vidéki város
- ☐ község

***5. Milyen középfokú intézménybe jártál/jársz?**

- ☐ gimnázium
- ☐ szakközépiskola
- ☐ szakiskola

***6. Milyen gyakran jársz múzeumba?**

- ☐ havonta
- ☐ félévente
- ☐ évente
- ☐ ritkábban

***7. Szeretsz múzeumba járni?**

- ☐ igen
- ☐ nem

***8. Kikkel jársz elsősorban múzeumba?**

- ☐ főleg családdal
- ☐ főleg barátokkal
- ☒ főleg iskolával

egyéb (kérlek, fejtssd ki)

***9. Miért van szükség szerinted múzeumokra?**

***10. Mik a múzeumok legfőbb hátrányai?**

- ☐ drága
- ☐ unalmas
- ☐ kötelező

egyéb (kérlek, fejtssd ki)

Done